

This research is dedicated to the restoration of origin psychophysiological ideas painting on the basis of experimental physiology of the nervous system in one of the leading scientific center of Ukraine in XIX c. - St. Vladimir Kyiv University.

Key words: psychophysiology, experimental physiology, history of science, mental processes, brain.

Болотнікова І.В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОФСПІЛКОВИХ КАДРІВ

У статті викладено теоретичний аналіз актуальних проблем сучасної професійної підготовки працівників профспілкових організацій. Визначено основні принципи, методи та етапи підготовки профспілкових кадрів.

Ключові слова: профспілковий працівник; професійна підготовка; професійні знання.

Одними з найбільш актуальних проблем психології професійної діяльності профспілкового працівника на сьогодні є такі: підвищення ролі психологічних знань в його діяльності; зростання вимог до його особистості; специфічні особливості формування його авторитету; робота профспілкового лідера з організації та контролю виконання і т. ін. [4].

Ефективність діяльності профспілкового працівника як спеціаліста значною мірою залежить від його кваліфікації, яку він одержує у процесі професійної підготовки. Система підготовки повинна забезпечити максимальну відповідність знань і умінь спеціалістів цілям їх використання у профспілковій роботі.

До основних завдань підготовки профспілкового працівника можна віднести формування соціально-професійного фону, на якому відбувається його діяльність, що включає основні характеристики професійної діяльності: проблеми, які вирішує профспілковий працівник; його функції, вміння, навички і знання, що необхідні йому в повсякденній роботі.

Проблема підвищення ефективності підготовки спеціалістів у сфері профспілкової роботи має якісну та кількісну сторони. Перша з них визначається, перш за все, характером соціально-економічного устрою, культури, психологічного та професійного аналізу діяльності спеціалістів, професійним відбором, системою навчання, ставленням спеціалістів до своєї професії. Стосовно іншої – то тут на неї суттєво впливають: технічний прогрес, інтенсифікація трудових процесів, розвиток виробничих сил суспільства та роль людського фактора у прискоренні соціально-економічного розвитку країни [1; 9].

Системна підготовка профспілкових працівників ґрунтується на двох провідних принципах. По-перше, базою для підготовки повинно стати проєк-

тування їхньої подальшої праці. Це необхідно для управління навчальним процесом у відповідності з можливостями ті умовами професійної діяльності профспілкового працівника. Проектування трудової діяльності дозволить організаціям, що зацікавлені в цих спеціалістах, визначити потребу в них для вирішення конкретних практичних задач. По-друге, підготовка повинна бути орієнтована на можливі конкретні посади. Звідси виходить комплекс вимог до знань і умінь, якими повинні володіти профспілкові працівники для успішної професійної діяльності на конкретному підприємстві.

Професійна підготовка спеціалістів сфери профспілкової роботи включає чотири етапи:

1. професійний відбір;
2. навчання;
3. формування колективів;
4. подальше вдосконалення професійної майстерності з урахуванням психологічних особливостей особистості, її потреб, мотивів, інтересів [3; 10].

Значення професійної підготовки особливо зростає у зв'язку з постійним ускладненням взаємовідношень людини в трудовому колективі і в профспілковій організації.

Першим етапом підготовки профспілкових працівників є професійний відбір. Мета його – виявити людей, які мають найбільші здібності та психологічні якості, що відповідають даній діяльності. Це дозволяє вирішити цілий ряд проблем. Економічна ефективність робіт з професійного відбору, як правило, є досить високою. Весь історичний досвід людства підтверджує необхідність більш раціонального використання людей, різних за своїми здібностями і знаннями.

Наступним етапом професійної підготовки спеціалістів у сфері профспілкової роботи є навчання – цілеспрямований процес впливу на людину, що забезпечує здобуття необхідних знань, умінь та навичок. До основних принципів навчання належать такі:

- індивідуальний підхід,
- врахування умов майбутньої діяльності,
- системність,
- наочність та ін.

Реалізація цих принципів повинна знаходити відображення підчас вибору конкретних методів навчання. Процес навчання повинен тривати до тих пір, доки майбутній спеціаліст не вийде на так званий стаціонарний рівень. Він характеризується мінімальною кількістю помилок та часу при виконанні певної роботи, а також відносною стабільністю результатів [5;8].

В сучасних умовах інтенсивного технічного розвитку важливого значення набуває розробка таких методів навчання, що дозволили б протягом короткого часу підготувати кваліфікованого спеціаліста у сфері профспілкової роботи. До активних методів навчання відносять: аналіз конкретних ситуацій; вирішення практичних завдань; ділові ігри; методи «круглого столу»; індивідуальні практики; метод «мозкової атаки» і т. ін.

Особливу роль підчас підготовки профспілкового робітника відіграє проблемне навчання: проблемні лекції, проблемний підхід до самостійної роботи, проблемний метод на семінарі, співбесіді. Психолого-педагогічні основи проблемного навчання включають в себе такі особливості: проблемність у навчанні та проектуванні навчальної діяльності; організація пізнавальної діяльності; визначення психолого-педагогічних вимог до створення проблемних ситуацій та засоби їх вирішення. В процесі навчання особливостям тієї чи іншої спеціальності, профспілковий робітник оволодіває певною системою знань, умінь і навичок. Якою саме повинна бути ця система, залежить від його профілю. Інакше кажучи, зміст навчання визначається специфікою його професійної діяльності та особливостями умов праці, в яких вона буде проходити [7].

Для того, щоб знайти найбільш ефективні шляхи та методи навчання, необхідно знати закономірності процесу оволодіння знаннями, навичками та вміннями. В загальному сенсі професійні знання – це та інформація, яку засвоює профспілковий працівник в процесі професійного навчання та діяльності. З психологічної точки зору, знання можуть виступати у формі наочних уявлень (образів) і понять, що є абстрактним та узагальненим відображенням дійсності. Однією з суттєвих властивостей системи знань профспілкового робітника є така її організація, що забезпечує можливість легкого переведення (трансформації) наочних уявлень у поняття і навпаки. Це складає важливу умову формування концептуальних моделей, оперативних образів, що здійснюють функцію регуляторів діяльності спеціаліста у сфері профспілкової роботи й є важливим фактором у підвищенні ефективності роботи професіонала.

У процесі професійної підготовки профспілкового робітника важливо навчити його вирішувати проблеми формування трудових колективів. Трудова задача вирішується, як правило, колективом, складовою якого є профспілкова організація і, зокрема, профспілковий робітник. При цьому успішність вирішення будь-якої проблеми залежить не лише від індивідуальної підготовки окремих членів колективу, а й від їхньої готовності до спільної діяльності. Найбільш гостро це виявляється в малих групах, де взаємозв'язки між людьми виражені найбільш яскраво. Профспілковий робітник повинен знати, що ефективність групової діяльності залежить від низки умов. Однією з них є структура групи та характер стосунків в ній між людьми. Друга умова – раціональний розподіл обов'язків всередині групи. І третя важлива умова – забезпечення психологічної сумісності в групі. Від ступеня сумісності членів групи суттєво залежить рівень ефективності роботи колективу [2; 6].

Особливе місце в системі професійної підготовки профспілкового робітника посідають тренінги. Проведення тренінгів пов'язане з необхідністю підтримування на певному рівні одержаних у процесі навчання умінь і навичок. Якщо в процесі профспілкової діяльності вони не отримують необхідного підкріплення, то поступово почнуть згасати.

Підготовка профспілкового робітника до діяльності не вичерпується формуванням у нього певного кола знань, умінь і навичок. Необхідно також сформулювати і певну систему особистісних якостей, таких, як емоційна стійкість, самовладання, комунікабельність, вміння переконувати інших та відстоювати власну думку. Система підготовки профспілкових кадрів повинна сприяти формуванню у кожного профспілкового працівника його індивідуального стилю діяльності. Це означає, що навчання повинно бути нерозривно пов'язане з вихованням профспілкового працівника в цілому, зокрема, з його психологічною підготовкою.

Індивідуальний стиль діяльності – це система психологічних засобів, що пов'язана з типологічними особливостями особистості. Так, у осіб з інертною нервовою системою формується схильність не відриватися від розпочатої роботи, доки її не буде доведено до кінця. Людина рухливого типу нервової системи максимально використовує власні швидкісні ресурси. Підчас формування індивідуального стилю діяльності виявляються два взаємопов'язаних принципи. Перший – максимальне використання можливостей, пов'язаних з особливостями типу нервової системи; другий – компенсація тих властивостей, що можуть бути несприятливими для даної діяльності. Великого значення у підготовці профспілкових кадрів набувають різноманітні практичні заняття, організація ділових ігор і т. ін. [8].

Розробка системи принципів та засобів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності профспілкового працівника потребує комплексного підходу. Однак, існують певні труднощі в його використанні щодо вивченні діяльності профспілкового працівника. Одна з причин цих труднощів – недостатня розробка теоретичних основ психологічної характеристики профспілкової діяльності. Цю діяльність можна визначити як систему впорядкованих системо утворюючих якостей. Дана система характеризується єдністю, багатомірністю, цілісністю професійної та ділової підготовки профспілкового робітника. Важливою стороною такої підготовки є розробка її методології. Методологічна база містить в собі широкий комплекс наукових прийомів дослідження: спостереження, експеримент, моделювання та ін.

Професійна підготовленість профспілкового працівника тісно пов'язана з розвитком соціально-психологічної та психолого-педагогічної теорії даного питання. Побудова теоретичної основи вивчення психології професійної підготовки профспілкових робітників – завдання досить складне. Сьогодні психологічна наука може лише окреслити теоретичну модель об'єкту вивчення професійної діяльності профспілкового працівника, представлену за допомогою певних гіпотетичних припущень. Побудова ідеалізованого об'єкта вивчення професійної діяльності профспілкового робітника – необхідний етап створення будь-якої теорії. Конкретний зміст системних характеристик може бути розглянуто з боку як особистісних, так і суспільних відносин [7].

Ефективність діяльності профспілкового працівника пов'язана з досягненням цілей, що поставлені перед профспілковою роботою. Цілі ці різнобічні і мають різні рівні. В широкому сенсі під цілями розуміються всі види

профспілкової роботи (соціально-захисна, організаційно-масова, культурна, оздоровча та ін.). Основні форми практичної діяльності профспілкового робітника – її організація та проведення, а також діяльність, спрямована на підвищення соціальної активності трудящих, створення позитивного соціально-психологічного клімату в кожному трудовому колективі та в кожній профспілковій організації [4].

Як за своїм змістом, так і за засобами здійснення практична діяльність профспілкового працівника носить суспільний характер, виявом чого є різноманітні стосунки з людьми, і виступає як цілісна система дій. Структура практичної діяльності профспілкового працівника містить в собі такі психологічні характеристики, як потреба, ціль, мотив, інтерес, цілеспрямована діяльність у вигляді її окремих актів; предмет, на який спрямована ця діяльність; засоби, за допомогою яких досягається поставлена мета, і, врешті, результат цієї діяльності [5].

Суспільно-практична діяльність профспілкового працівника знаходиться у єдності з його пізнавальною діяльністю, методологією, його практичною підготовкою. Сучасна психологічна наука розглядає методологічні, теоретичні та суспільно-практичні проблеми діяльності профспілкового працівника в їх єдності та взаємодії. Системні уявлення і методологічні засоби вивчення особистісних та суспільних якостей профспілкового робітника в науковому плані повинні відповідати потребам сучасного наукового аналізу, розкривати закономірності інтеграції, брати участь у побудові багатомірної картини діяльності профспілкового робітника.

Література

1. Воронько О.А. Керівні кадри: державна політика та система управління / О.А. Воронько // Навч. посібник. - К.: Видавництво УАДУ, 2000. – 156 с.
2. Донцов А.И. Принципы социально-психологического анализа группой сплоченности / А.И.Донцов // Теоретические проблемы социальной психологии. – М., 1977. – С. 50-74
3. Душков Б.А., Купов Д.И. Социально-психологические и педагогические основы профсоюзной работы в трудовом коллективе / Б.А. Душков, Д.И. Купов. – М.: Профиздат, 1990. – 224с.
4. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». – К.: «Профінформ» ФПУ, 2007. – 36с.
5. Климов Е.А. Путь в профессию / Е.А. Климов. – Л., 1979. – 235с.
6. Ковалев А.Г. Коллектив и социально-психологические проблемы руководства / А.Г.Ковалев. – М., 1975. – 137с.
7. Купов Д.И. Педагогика и психология в профсоюзной работе / Д.И. Купов. - М.: Профиздат, 1983. – 160с
8. Левитов Н.Д. Психология труда / Н.Д. Левитов – М.: «Просвещение», 1998. – 325с.
9. Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів. Збірник керівних і нормативних документів. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2001. – 688 с.

10. Романова Е.С. Психология профессионального становления личности: Дис. ... докт. психол. наук: / Моск. пед. гос. ун-т им. В.И. Ленина / Е.С. Романова – М., 1991. – 611 с.

В статье изложен теоретический анализ актуальных проблем современной профессиональной подготовки работников профсоюзных организаций. Определены основные принципы, методы и этапы подготовки профсоюзных кадров.

Ключевые слова: профсоюзный работник; профессиональная подготовка; профессиональные знания.

The article describes the theoretical analysis of the actual problems of modern professional training of trade union organizations. The basic principles, techniques, and preparation stages of trade union cadres.

Keywords: trade unionist, professional training, professional knowledge.

Болотнікова І.В., Завадська Т.В.

ЦІЛІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК ЇЇ САМОЗДІЙСНЕННЯ

Змістом статті є сутнісний аналіз проблеми самоздійснення особистості. У публікації представлено визначення феномену цілісності особистості як чинника її самоздійснення; досліджено індивідуальні особливості та процесуальні характеристики особистості, що сприяють її самовдосконаленню та визначають динаміку самоздійснення.

Ключові слова: самоздійснення особистості; самореалізація особистості, цілісність особистості; особистісне зростання.

Проблема самоздійснення є значущою для кожної дорослої людини, здатної бажати та домагатися цілей, усвідомлювати та відстоювати свою індивідуальність. І чим глибше вона усвідомлює себе особистістю, внутрішньо вільною, самостійно мислячою, відповідальною за свої вчинки, включеною у культуру людиною, тим гостріше переживає неможливість здійснити себе у житті.

Глобальна тенденція сучасності полягає у відставанні здатності людини адаптуватися до змін навколишнього світу. Постійне зростання інтелектуалізації праці, розширення потреб особи, швидка зміна технологій – все це уможливорює необхідність зміни такого підходу до освіти, як «освіта на все життя» на інший – «освіта через усе життя». Професійна діяльність вимагає дотримання одного з принципів постіндустріального суспільства – «навчання протягом усього життя». Соціально-економічні зміни в Україні, її духовне відродження потребують активізації процесу розвитку особистості.